

แนวคิดการยอมรับของมนุษย์ในทัศนะของ อัลแบร์ กามูส์*

พระเกษมพันธ์ สุธีโร (ตรงสุริย์พร)**

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ (1) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องมนุษย์ในทัศนะของ อัลแบร์ กามูส์ (2) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการยอมรับในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์ (3) เพื่อวิเคราะห์แนวคิด การยอมรับของมนุษย์ในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์ โดยเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ

จากการศึกษาพบว่า ในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์ มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีอยู่และเป็นอยู่ในโลก อย่างมีสสารัตถะที่เลื่อนไหลอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นผลมาจากธรรมชาติที่ติดตัวมาคือ เสรีภาพ จิตสำนึก สัญชาตญาณ สติปัญญา ความปรารถนาในความสมบูรณ์และดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันภายใต้กรอบแห่ง วัฒนธรรม สังคม และกฎหมาย และมีชีวิตที่เสมอภาคกันด้วยความตาย

แนวคิดเรื่องการยอมรับเป็นทัศนะที่แสดงถึงการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ของมนุษย์ตามจิตสำนึกที่มีการ ตระหนักรู้ในสรรพสิ่งอย่างปราศจากการบิดเบือนความจริง ทั้งในระดับความคิดและการกระทำที่เรียกว่า ความรับผิดชอบ ด้วยความกล้าหาญและซื่อสัตย์ เพื่อให้มนุษย์สามารถสร้างคุณค่าและดำรงชีวิตอยู่ได้ ด้วยตัวเอง

แนวคิดการยอมรับของมนุษย์ในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์ เป็นวิถีแห่งตระหนักรู้ถึงการมีชีวิต อยู่ด้วยความเป็นตัวของตัวเอง โดยอาศัยการเผชิญหน้ากับธรรมชาติของการมีจิตสำนึก สติปัญญา และ เสรีภาพ ในการยอมรับหรือปฏิเสธสรรพสิ่งตามความเป็นจริง โดยการนำความมีอยู่และความเป็นอยู่ของ ตน ออกมาใช้ในการสร้างคุณค่าอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยความสำนึก รู้ จนสามารถมีชีวิตอยู่อย่างอิสระ ใน ท่ามกลางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งและไม่แน่นอน

คำสำคัญ : การยอมรับ ความมีอยู่ สสารัตถะ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ “แนวคิดการยอมรับของมนุษย์ในทัศนะของ อัลแบร์ กามูส์” หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อาจารย์ที่ปรึกษา : พระมหาดนัยพัชร คมกสิกรปญโญ (ดร.) และอาจารย์ ดร. แสง นิลนามะ

** นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Concept of Human Acceptation in Albert Camus's Perspective

Phra Kasemphan Sudhero (Trongsureeporn)**

Abstract

This thesis aims to 1) study the concept of human being in Albert Camus's point of view; 2) study the concept of acceptance in Albert Camus's point of view; 3) analyze the concept of human acceptance in Albert Camus's point of view. This is an analytical work through the process of qualitative research.

From the study, it was found that, according to Albert Camus's point of view, human is an organism that occupies the earth with constant flowing essence. Such essence is a result of human nature that comes with freedom, conscience, instinct, intelligence, desire for completeness and living existence under each culture, society and order. Essentially, all humans have equal opportunity when it comes to death.

The concept of acceptance is a point of view that expresses human's consent based on one's own conscience in realizing an existence of phenomena without distortion of reality. One then acquires responsibility by such level of thinking and action with courage and honesty. Hence, each individual could establish sense of self-worth and ability to strive for survival.

The concept of human acceptance in Camus's point of view is the way of realization in living independently by encountering with nature of conscience, intelligence and freedom. One may accept or reject the existence of all phenomena as they truly are. With ownership and inhabiting, each individual could essentially establish one's own value with conscience. Thus, one could attain freedom in living in the midst of society and environment full of conflicts and uncertainties.

Keywords: acceptance, existence, essence

บทนำ

ธาตุแท้ของมนุษย์คืออะไร สำหรับคำตอบของปรัชญาอัตถิภาวนิยมแล้ว มนุษย์ คือ สิ่งมีชีวิตที่อยู่ในโลก สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับโลกโดยผ่านส่วนประกอบพื้นฐาน คือ กาย และ จิต (พินิจ รัตนกุล. 2555 : 47) โดยที่ทั้งสองส่วนต่างมีคุณลักษณะพื้นฐานเฉพาะของตนเอง แต่ยังคงมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันตลอดเวลาที่มีชีวิต กล่าวคือ กาย เป็นสิ่งที่มีลักษณะแน่นอนทึบ มีรูปพรรณ สันฐานที่สามารถมองเห็นและสัมผัส จับต้องได้ แต่ไม่สามารถเคลื่อนไหวหรือเปลี่ยนแปลงใด ๆ ได้ด้วยตัวเอง จำต้องอาศัยจิต ที่มีลักษณะพื้นฐานที่ตรงกันข้าม คือ มีลักษณะที่โปร่งใส ว่องเปลว แต่มีอำนาจและพลังที่จะเคลื่อนไปในกาลเวลาได้ด้วยตัวเอง แต่จิตเองก็ไม่สามารถที่จะติดต่อหรือรับรู้โลกได้โดยตรง ต้องอาศัยกายในการที่จะติดต่อหรือรับรู้โลกผ่านทางประสาทสัมผัส และกลายเป็นการสนองตอบการรับรู้ด้วยการกระทำหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ทำให้ชีวิตมนุษย์มีการเคลื่อนไหวและดำเนินไปอยู่ตลอดเวลา นับตั้งแต่เกิดจนตาย นอกจากอำนาจและพลังที่จะเคลื่อนไปในกาลเวลาด้วยตัวเองของจิตแล้ว จิตยังมีความสามารถอีกอย่างหนึ่ง คือ ความสามารถที่จะยอมรับหรือปฏิเสธสิ่งต่าง ๆ ซึ่งความสามารถนี้เองที่เป็นบทบาทสำคัญและเป็นสิ่งที่ทำให้ปรัชญาอัตถิภาวนิยมมีความโดดเด่นและเป็นที่ยึดมั่นในวงกว้าง เพราะความสามารถที่จะยอมรับหรือปฏิเสธสิ่งต่าง ๆ ได้นั้น คือ การแสดงออกหรือเป็นการกระทำของสิ่งที่เรียกว่า เสรีภาพ อันเป็นธรรมชาติหรือคุณลักษณะอย่างหนึ่งที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในแนวคิดทางปรัชญาของ ฌอง-ปอล ซาร์ตร์ (Jean-Paul Sartre) ผู้ที่กล่าวว่า มนุษย์ถูกสาปให้มีเสรีภาพ (Man is Condemned to be Free) มนุษย์จึงไม่สามารถปฏิเสธเสรีภาพของตนเองได้ (Sartre, J-P. 1980 : 87 อ้างถึงใน พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). 2551 : 24) และไม่สามารถยุติการเลือกได้ตราบเท่าที่ยังมีลมหายใจอยู่ ฉะนั้น เสรีภาพจึงต้องอยู่ควบคู่กับการเป็นมนุษย์ และการยอมรับหรือปฏิเสธสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นก็คือ หนึ่งในหลายวิธีของการใช้เสรีภาพเช่นกัน คือ เสรีภาพที่ได้เลือกที่จะปฏิเสธหรือยอมรับสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งทั่ว ๆ ไป หรืออาจเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการคิด การพูดและการกระทำของเรา

ในปรัชญากลุ่มอัตถิภาวนิยมนั้น แนวคิดเรื่องการยอมรับไม่ได้เป็นเรื่องใหม่หรือเพิ่งปรากฏในยุคของ ฌอง-ปอล ซาร์ตร์ แต่มีการกล่าวถึงมาแล้วในสมัยของเซอร์เร็น คีร์เคกอร์ด (Soren Kierkegaard) นักปรัชญาเทวอัตถิภาวนิยม ชาวเดนมาร์ก บิดาแห่งปรัชญาอัตถิภาวนิยม โดยที่เซอร์เร็น คีร์เคกอร์ดได้พูดถึงแนวคิดเรื่องการยอมรับไว้ในขั้นตอนของการเปลี่ยนขั้นของระดับอัตถิภาวะที่แบ่งออกไว้เป็น 3 ระดับ ซึ่งมีสิ่งสำคัญที่จะต้องค้นหา คือ เสรีภาพที่แท้จริง โดยต้องเริ่มจากการยอมรับสภาพอันแท้จริงของตนเอง คือ การเผชิญหน้ากับการรับผิดชอบ สร้างตนขึ้นจากทุนเดิมที่ถูกกำหนดโดยสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ จึงจะทำให้จิตใจสามารถเข้าสู่ระดับจริยะอันเป็นอัตถิภาวะระดับที่สองได้ ส่วนการก้าวเข้าสู่อัตถิภาวะในระดับสูงสุด ที่เรียกว่า ระดับศาสนานั้น หมายถึง การมีศรัทธายอมรับในพระคริสต์ว่าเป็นตัวอย่างแห่งการดำรงชีวิตตามอัตถิภาวะของตนเองในสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง (กรีติ บุญเจือ. 2522 : 46-71) ในขณะที่ฌอง-ปอล ซาร์ตร์ (Jean - Paul Sartre) กล่าวถึงการยอมรับไว้ในฐานะที่เป็นเพียงการตัดสินใจเลือกในบริบทของการใช้เสรีภาพ ซึ่งเป็นเรื่องที่ ฌอง-ปอล ซาร์ตร์ให้ความสำคัญมากที่สุด แต่สำหรับ อัลแบร์ กามูส์ (Albert Camus) เจ้าของแนวคิดปรัชญาแห่งความไร้สาระ (Absurdism) มีความเห็นว่า สาระที่แท้จริงของมนุษย์นั้นหาความแน่นอนไม่ได้ (Absurdity,

Meaningless) และความมีอยู่ของมนุษย์เป็นการมีอยู่ที่ไม่มียูนิฟอร์มที่แท้จริง (Non form, Non style) กล่าวคือ สภาพร่างกายเราก็เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา (สุพัตรา คำแก้ว. 2554 : 103) ในส่วนแนวคิดเรื่องการยอมรับในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์ จะเป็นเรื่องที่เขาให้ความสำคัญอย่างมากเช่นกัน ซึ่งได้กล่าวไว้ในงานวรรณกรรมหลายชิ้นอย่างมีนัยว่า เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต คุณค่าและความหมายของชีวิต ความสุขในชีวิตและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่ต้องเผชิญในชีวิตและในโลกอันไร้เหตุผลใบนี้ ดังความตอนหนึ่งในหนังสือชื่อ เทพตำนานซีซีฟ ที่กล่าวไว้ว่า “การใช้ชีวิตในประสบการณ์หนึ่งในชะตากรรมหนึ่งก็คือ การยอมรับมันโดยสมบูรณ์” (อัลแบร์ต กามูส์. 2558 : 77) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการยอมรับอย่างมีนัยสำคัญที่น่าสนใจ นอกจากนี้ ยังมีกรกล่าวถึงการยอมรับในความตายหรือการสิ้นสุดของชีวิตที่มนุษย์พากันต้องสะดุ้งหวาดกลัว เมื่อต้องนึกถึง จึงพากันแสวงหาหนทางที่จะไม่ต้องหวนวิตกต่อความตายด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งไม่ใช่แนวทางที่ถูกต้องเลยในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์ และเสนอแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ในการจัดการกับความตาย เพื่อที่จะได้สามารถมีความสุขกับชีวิตจนกระทั่งลมหายใจสุดท้ายหรือก่อนที่จะตาย ดังความตอนหนึ่งในผลงานชื่อ “ความตายอันแสนสุข” ที่อัลแบร์ กามูส์ได้บรรยายถึงความรู้สึกของตัวละครเอกของเรื่องในช่วงวาระสุดท้ายของชีวิตว่า “เขาได้ย้อนคืนกลับไปสู่ความจริงแท้ของโลกอันหยุดนิ่ง เลิกเคลื่อนไหวแล้ว ด้วยจิตใจอันปลื้มปิติ” แต่ด้วยว่า แนวคิดทางปรัชญาของอัลแบร์ กามูส์ นั้น ไม่เคยที่จะถูกเขียนหรือเรียบเรียงไว้อย่างเป็นระบบในรูปแบบตำราแจกเช่นนักปรัชญาท่านอื่น เพราะ อัลแบร์ กามูส์ เลือที่จะนำเสนอหรือบอกกล่าวแนวคิดเชิงปรัชญาของตน ผ่านทางตัวละครในงานด้านวรรณกรรม เช่น ความเรียง เรื่องสั้น นวนิยาย บทละคร เป็นต้น จึงทำให้ผู้ที่ต้องการจะทราบหรือศึกษาเพื่อทำความเข้าใจในความคิดความอ่านของ อัลแบร์ กามูส์ ต้องศึกษาจากวรรณกรรมที่เขาได้สร้างสรรค์ไว้

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า แนวคิดเรื่องการยอมรับของมนุษย์ในทัศนะของ อัลแบร์ กามูส์ ที่แฝงอยู่ในงานวรรณกรรมของเขานั้น เป็นแนวคิดที่มีความหมายที่ลุ่มลึกและน่าสนใจ เพราะเป็นแนวคิดที่มีความเกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตของมนุษย์โดยตรง และยังมีผู้ใดศึกษาอย่างละเอียดและเป็นระบบ เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้ จึงสมควรที่จะนำมาศึกษาวิเคราะห์ให้เกิดความชัดเจนว่า แนวคิดการยอมรับของมนุษย์ ที่อัลแบร์ กามูส์กล่าวไว้นั้น มีความหมายว่าอะไร มีลักษณะเป็นอย่างไร อะไรเป็นหลักการและเป้าหมายของการยอมรับ และการยอมรับดังกล่าวมีความสำคัญและส่งผลต่อการดำเนินชีวิตและในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ มากน้อยเพียงไร และเป็นไปได้หรือไม่ที่จะนำหลักการจากแนวคิดดังกล่าวของเขา มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต สำหรับผู้คนในปัจจุบันที่อยู่ภายใต้สภาพสังคมที่มีความแตกต่างออกไปจากในอดีตได้หรือไม่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องมนุษย์ในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์
2. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการยอมรับในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์
3. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการยอมรับของมนุษย์ในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการศึกษาวิจัยดังนี้

1. รวบรวมผลงานของอัลแบร์ กามูส์ในภาคภาษาไทย รวมถึงงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องมนุษย์และการยอมรับในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์
2. ศึกษาค้นคว้าผลงานที่รวบรวมได้ทั้งหมด โดยเลือกเอาเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องธรรมชาติของมนุษย์และการยอมรับของมนุษย์ในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์
3. เรียบเรียงเนื้อหาและจัดแยกออกประเด็นตามขอบเขตที่ได้วางไว้ คือ ธรรมชาติของมนุษย์ เสรีภาพ คุณค่าของชีวิต ความตาย โลกและความจริงแท้ของโลก
4. วิเคราะห์แนวคิดเรื่องการยอมรับของมนุษย์ในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์ ตามประเด็นที่ได้แยกไว้เป็น 5 ประเด็นดังในข้อ 3
5. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. แนวคิดเรื่องมนุษย์ในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์

พบว่า เป็นแนวคิดที่กล่าวถึงความจริงแท้ของมนุษย์ในฐานะสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในโลกนี้ โดยแบ่งออกเป็น 5 ประเด็นคือ

1.1 ธรรมชาติของมนุษย์ พบว่า ธรรมชาติที่แท้ของมนุษย์ คือ สิ่งมีชีวิตที่มีอยู่และเป็นอยู่ในโลกนี้ โดยความมีอยู่เป็นสิ่งที่มีความหมายก่อนสารัตถะ เป็นความมีอยู่อย่างว่างเปล่า ไม่สามารถจะเติมให้เต็มได้ ไม่ว่าจะด้วยใครหรือวิธีใด ๆ ส่วนสารัตถะ หมายถึง คุณสมบัติหรือคุณลักษณะที่บุคคลจำเป็นต้องครอบครอง เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายหลัง ซึ่งเป็นผลมาจากจิตสำนึกอันเป็นคุณสมบัติตามธรรมชาติของมนุษย์ ที่มีความสามารถในการตระหนักรู้และแยกแยะสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว และจิตสำนึกนี้เองที่ทำให้มนุษย์สามารถตระหนักรู้อยู่ภายในใจถึงความว่างที่มีอยู่ของชีวิตตน และเมื่อผนวกเข้ากับธรรมชาติอีกประการหนึ่งคือ ความปรารถนาในความสมบูรณ์ จึงทำให้มนุษย์พยายามที่จะแสวงหาสารัตถะมาเติมลงในช่องว่างที่มีอยู่ แต่ด้วยสารัตถะที่แสวงหาได้นั้นมีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล จึงทำให้มนุษย์มีความแตกต่างที่เป็นเฉพาะตนอย่างหลากหลายไม่สามารถทดแทนกันและกันได้ อย่างที่เรียกกันว่า ความเป็นปัจเจก และด้วยสารัตถะที่ถูกเติมเข้ามาอยู่เสมอ จึงทำให้ชีวิตมีความเปลี่ยนแปลงที่ไม่เคยหยุดนิ่งอยู่ตลอดเวลาจนกว่าจะดับสูญหรือตาย

1.2 เสรีภาพ พบว่า เป็นสิ่งที่มิได้อยู่แล้วในตัวมนุษย์ทุกคน โดยมีความสามารถในการแสวงหาสารัตถะของมนุษย์เป็นเครื่องยืนยันหรือสะท้อนให้เห็น เพราะหากมนุษย์ไม่มีเสรีภาพแล้ว การแสวงหาสารัตถะย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ และชีวิตมนุษย์ก็จะเป็นเหมือนเช่นวัตถุ ที่สำคัญคือ เสรีภาพที่มนุษย์มีอยู่ในตอนนี้ เป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์ทุกคนมานับตั้งแต่เกิด ไม่ได้เกิดขึ้นหรือมีเพราะใครหรือสิ่งใดเป็นผู้มอบให้ จึงไม่จำเป็นต้องไปร้องขอเสรีภาพจากผู้อื่น แต่เสรีภาพที่มนุษย์มีอยู่นั้น เป็นเสรีภาพในการคิดและการกระทำ และที่มีขอบเขตอันจำกัด คือ จำกัดด้วยขอบเขตแห่งชีวิต เพราะเสรีภาพเป็นสิ่งที่มิอยู่ในชีวิต ฉะนั้นเมื่อชีวิตจบสิ้น เสรีภาพก็ต้องสิ้นลงตามไป ถัดมาคือ ขอบเขตของสังคม ด้วยเพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม จำเป็นต้องอาศัย

อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ชุมชน หรือสังคม และในการอยู่ร่วมกันนั้น ย่อมจะต้องมีกฎระเบียบ ขนบธรรมเนียมต่าง ๆ จึงทำให้เสรีภาพที่มีอยู่ต้องถูกจำกัดตามไปด้วย สุดท้าย คือ ขอบเขตของกฎหมายบ้านเมืองที่มนุษย์บัญญัติขึ้นมาและต้องปฏิบัติตาม ส่งผลให้เสรีภาพถูกจำกัดอยู่ภายใต้กฎหมายด้วย

1.3 คุณค่าของชีวิต พบว่า เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงอยู่ของชีวิตมนุษย์ และเป็นหนึ่งในความสุขที่มีอยู่มากมายที่มนุษย์ต้องการ ที่เปรียบเสมือนพลังในขับเคลื่อนชีวิตของมนุษย์ให้เป็นไปตราบเท่าที่ยังมีลมหายใจ แต่ในขณะที่เดียวกันก็อาจพลิกผันกลับมาเป็นเครื่องสังหารมนุษย์ได้ด้วยเช่นกัน หากคุณค่าที่บุคคลนั้นยึดถือไว้มีอันต้องเปลี่ยนแปลงหรือสูญสลาย แต่อย่างไรเสีย คุณค่าหรือความหมายของชีวิตก็ยังคงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งคุณค่าที่แต่ละคนยึดถือย่อมแตกต่างกันไปในสองลักษณะคือ ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เช่น ทรัพย์สิน เสื้อผ้า ข้าวของเครื่องใช้ เป็นต้น และลักษณะที่เป็นนามธรรม เช่น แนวคิด อุทิศการณ ความเชื่อ เป็นต้น

1.4 ความตาย พบว่า เป็นสภาวะที่เป็นความจริงของทุกชีวิต เป็นสิ่งที่เกิดมาพร้อมกับชีวิต เปรียบได้กับเงาที่เกิดขึ้นเสมอเมื่อมีแสงส่องกระทบวัตถุ สร้างความรู้สึกสะอึด หวาดกลัวให้กับมนุษย์ทุกครั้งที่ได้ตระหนักถึง แต่ชีวิตและความตายมิได้หมายถึงสิ่งที่อยู่ภายนอกตัวมนุษย์ เพราะความตายเป็นสิ่งที่คู่กันหรือเป็นสิ่งเดียวกันกับชีวิต ความหมายของความตายก็คือความหมายของชีวิต ชีวิตและความตายคือภาวะเดียวกัน ความตายที่มีอยู่ในทุกๆ ขณะ และมีอยู่ก่อนปรากฏการณ์ของตัวมันเองในฐานะปรากฏการณ์อย่างหนึ่งของชีวิต ความตายเป็นเพียงการสิ้นสุดลงของกระบวนการสร้างความหมายและคุณค่าต่าง ๆ ของมนุษย์ การให้ความหมายแก่ความตายมีค่าเท่ากับการให้ความหมายและคุณค่าแก่ชีวิต

1.5 ความจริงแท้ของโลกและโลก

1.5.1 ความจริงแท้ของโลก พบว่า ไม่ว่ามนุษย์จะเชื่อว่าความจริงแท้ของโลกคืออะไรก็ตาม แต่สิ่งสำคัญสำหรับเรื่องนี้ในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์ คือ หากมนุษย์เชื่อในความมีอยู่ของพระเจ้าแล้ว การดำรงชีวิตของมนุษย์จะเป็นอย่างไร จะทำให้ชีวิตที่เป็นอยู่กลายเป็นชีวิตที่ไร้เสรีภาพ เพราะต้องมีชีวิตอยู่กับการสวดอ้อนวอน และทำให้แสงแห่งปัญญาของมนุษย์ต้องริบหรี่ลงหรือไม่ หรือจะกลายเป็นมีชีวิตและทำความดีเพราะหวังในความเป็นนิรันดร์ของชีวิตในโลกหน้า หรือเป็นเพียงแค่การหลบหนีจากความตายด้วยการหวังลม ๆ แล้ง ๆ จนทำให้ต้องละทิ้งอัตถิภาวะของตนเอง และเฉยเมยต่อชะตากรรมของตนในปัจจุบัน ผลากชีวิตของตนไว้กับพระเจ้าหรือโลกหน้า ซึ่งถ้าหากเป็นเช่นนั้นแล้ว ชีวิต เสรีภาพ และคุณค่าหรือความหมายชีวิต ก็จะไม่มีความหมายอันใดและกลายเป็นสิ่งไร้ค่า เพราะว่าผู้เป็นเจ้าของชีวิตที่แท้จริง คือ ตัวมนุษย์เอง ไม่ได้ใช้เสรีภาพที่มีอยู่ในการดำรงอยู่เพื่อสร้างคุณค่าหรือความหมายให้แก่ชีวิตของตนด้วยตนเอง แต่ดำรงชีวิตอยู่ตามคุณค่าที่ถูกกำหนดขึ้นโดยผู้อื่น

1.5.2 โลก พบว่า โลกที่มนุษย์อาศัยอยู่นี้เป็นโลกที่แวดล้อมไปด้วยสิ่งต่าง ๆ ที่แตกต่างกันหลากหลายโดยเฉพาะในมนุษย์ด้วยกัน แต่ไม่ว่าจะแตกต่างกันเพียงใด ก็เป็นเพียงโลกที่แต่ละคนมีอยู่ในกระบวนการที่ตนของมนุษย์ที่แตกต่างกัน เพราะมนุษย์เรียนรู้และรู้จักโลกด้วยการใส่ทัศนคติ ความต้องการ และเหตุผลของตนลงไปเสมอ ด้วยหวังที่จะจำกัดความหรือทำให้เป็นบทรูป ทำให้โลกที่แท้จริงซึ่งอยู่เหนือเหตุและผล ถูกจำกัดลงในกรอบของเหตุและผลและกรอบของความเป็นมนุษย์ ซึ่งแม้แต่ในการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเองก็เป็นไปในลักษณะเดียวกัน คือ ทำให้เพื่อนมนุษย์กลายเป็นวัตถุในการรับรู้ ซึ่งทำให้มนุษย์ไม่สามารถเข้าถึงสำนึกความเป็นตัวเองของเพื่อนมนุษย์ได้

2. แนวคิดเรื่องการยอมรับในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์

พบว่า การยอมรับหมายถึง การรับรู้สิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงอย่างที่จิตสำนึกได้ตระหนักรู้ โดยปราศจากการตัดแปลงหรือปรุงแต่งความหมายให้ผิดเพี้ยนไปจากเดิม แม้ว่า ความจริงที่จิตสำนึกได้ตระหนักรู้นั้นจะสร้างความขัดแย้งให้กับความรู้สึกเพียงใด ก็ตาม มนุษย์ต้องกล้าที่จะเผชิญหน้ากับความจริงนั้น และรับรู้มันอย่างที่มีนัยเป็นให้จงได้ หรือแม้แต่การแสวงหาว่ายอมรับเพื่อที่จะให้คนอื่นเข้าใจว่า เรายอมรับได้ เป็นพฤติกรรมหรือการกระทำที่มีหลักการสำคัญอยู่บนความซื่อสัตย์และกล้าหาญ โดยมีเป้าหมาย คือ การมีชีวิตอยู่โดยปราศจากการร้องขอ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์ดึงเอาศักยภาพของเสรีภาพและสติปัญญาที่มีอยู่ในตนเองออกมาใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต โดยการยอมรับตามแนวคิดนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ คือ ในระดับของความคิด และในระดับของการกระทำ ซึ่งทั้งสองระดับมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน เพราะความคิดย่อมเป็นสิ่งที่กำหนดการกระทำของมนุษย์ ฉะนั้น การยอมรับในระดับของความคิดจึงอาศัยสติปัญญาในการพิจารณาไตร่ตรองให้เข้าใจอย่างชัดเจน เพราะเมื่อยอมรับแล้ว พฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออกมาย่อมสอดคล้องตามแนวคิดหรือความเชื่อที่ตนได้ยอมรับ และย่อมต้องมีผลลัพธ์ที่สะท้อนกลับมาจากการแสดงออกของตน ซึ่งจะต้องยอมรับในผลลัพธ์นั้นด้วย เพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเองด้วยการแสดงความรับผิดชอบ เพราะฉะนั้นแล้ว สิ่งสำคัญที่สุดจึงอยู่ที่การใช้สติปัญญาของตนอย่างมีประสิทธิภาพให้มากที่สุด ด้วยการพิจารณาไตร่ตรองสิ่งนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจและชัดเจนที่สุด แล้วจึงเลือกที่จะยอมรับหรือปฏิเสธ และเมื่อเลือกที่จะยอมรับหรือปฏิเสธในสิ่งใดแล้ว ก็ต้องพร้อมที่จะยอมรับในผลลัพธ์หรือสิ่งที่จะตามมาภายหลัง การยอมรับหรือปฏิเสธสิ่งที่ได้กระทำลงไปด้วยการแสดง ความรับผิดชอบ ถือว่าเป็นการยอมรับด้วยเช่นกัน คือการยอมรับว่า ตนเอง คือ เจ้าแห่งเสรีภาพของการคิดและการกระทำนั้น และเป็นการแสดงตนว่าได้เป็นผู้กระทำการนั้น

3. การวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการยอมรับของมนุษย์ในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์

พบว่า เหนืออื่นใด สิ่งที่มีมนุษย์ควรจะต้องตระหนักรู้และยอมรับเป็นอันดับแรก คือ ความมีอยู่และเป็นอยู่ของตนเองในปัจจุบัน เพื่อที่จะได้เห็นศักยภาพความสามารถที่มีอยู่ในตนเองและนำมาออกใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น เพราะเมื่อยอมรับตนเองตามความเป็นจริงได้ ย่อมทำให้มนุษย์เห็นทั้งจุดเด่นและจุดด้อยในตนเอง ซึ่งทำให้เห็นแนวทางในการพัฒนาแก้ไขปรับปรุงศักยภาพที่มีอยู่ให้ดียิ่งขึ้น เป็นการสร้างคุณค่าให้กับชีวิตของตนเองด้วยสิ่งที่มีอยู่เป็นอยู่ในตนเอง เป็นทั้งการสร้างความสุขและสร้างคุณค่าหรือความหมายของชีวิตที่เกิดขึ้นได้ในทันทีในทุกขณะแห่งการเป็นอยู่ และเมื่อยอมรับในความมีอยู่เป็นอยู่ของตนเองได้แล้ว ก็เป็นเรื่องของสิ่งนอกตัวหรือสิ่งภายนอก คือ การรับรู้ข้อมูลในลักษณะของความเชื่อและทัศนคติที่มาจากหลากหลายรูปแบบ เช่น ประเพณี วัฒนธรรมที่สั่งสอนและปฏิบัติสืบต่อกันมานาน คำสอนหรือคำสั่งของกลุ่มลัทธิหรือศาสนา ความรู้ที่ได้จากตำราและการเล่าเรียนในศาสตร์ต่าง ๆ เช่น วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เมื่อถูกยอมรับหรือปฏิเสธแล้ว ย่อมส่งผลต่อความพฤติกรรมหรือการแสดงออกทางการกระทำไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง เพราะโดยธรรมชาติของมนุษย์แล้ว ความคิดและความเชื่อย่อมเป็นตัวกำหนดการกระทำของบุคคลนั้น เพราะฉะนั้นแล้ว การยอมรับจึงไม่ได้เป็นไปแต่เพียงในระดับของการกระทำเท่านั้น แต่ยังเป็นไปในระดับของความคิดด้วย สุดท้ายคือเรื่องของการแก้ปัญหาในชีวิตที่ทุกชีวิตล้วนต้องเผชิญ และบ่อยครั้งที่ปัญหาที่มนุษย์ต้องประสบนั้น สร้างความอึดอัด กระอักกระอ่วน วุ่นวาย และขัดแย้งขึ้นภายในใจ แต่ด้วยหลักการในการยอมรับอย่างทีกล่าวแล้วข้างต้น คือ การยอมรับอย่างซื่อสัตย์

นี่เอง ที่จะเป็นหนทางให้เราได้มองเห็นปัญหา รวมถึงเงื่อนงำที่เกี่ยวข้องได้อย่างชัดเจน ทำให้เราสามารถที่จะใช้สติปัญญาได้อย่างเต็มที่ ในการสะสางแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องหรือตรงประเด็น และจบลงด้วยการที่ปัญหาดังกล่าวได้รับการคลี่คลายลงด้วยดี

อภิปรายผล

จากผลการศึกษา สามารถนำมาอภิปรายผลประเด็นปัญหาดังนี้

1. แนวคิดเรื่องมนุษย์ในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์

แนวคิดเรื่องนี้เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับมนุษย์ โดยเฉพาะในส่วนของธรรมชาติมนุษย์ในลักษณะของศักยภาพภายในตนเอง คือ จิตสำนึก สติปัญญา และเสรีภาพว่าเป็นศักยภาพที่มีประสิทธิภาพมากพอสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ ให้สามารถเป็นอยู่ได้ด้วยตนเอง เป็นการยืนยันในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มนุษย์จึงควรที่จะตระหนักถึงศักยภาพเหล่านี้ให้มากและนำออกมาใช้ในการดำรงชีวิตอย่างเต็มที่ เพราะสิ่งเหล่านี้ คือ สิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวของมนุษย์ทุกคนที่ไม่ต้องไปแสวงหาจากที่ใด และเต็มเปี่ยมไปด้วยศักยภาพและประสิทธิภาพที่สามารถนำพามนุษย์ให้มีชีวิตและเป็นอยู่ด้วยตนเองอย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของสุพัตรา คำแก้ว (2554 : 105) ที่ได้ศึกษาถึงแนวคิดเรื่องมนุษย์ของอัลแบร์ กามูส์ พบว่า มนุษย์ควรจะดำเนินชีวิตให้มีความสุขและทำหน้าที่ของแต่ละคนอย่างเต็มที่และมีความหมายมากที่สุด รวมถึงการกลับมาเป็นตัวของตัวเอง ขบถจากการดำเนินชีวิตที่ไม่ใช่ตัวเอง แต่ให้ใช้ชีวิตตามแบบฉบับของตัวเอง เพราะการกลับมาเป็นตัวของตัวเองคือสิ่งที่จะทำให้มนุษย์มีความสุขมากที่สุด

2. แนวคิดเรื่องการยอมรับในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์

แนวคิดเรื่องนี้เป็นแนวคิดที่ไม่ได้เป็นเพียงแนวทางการดำเนินชีวิต แต่แฝงไว้ด้วยคุณธรรมจริยธรรมที่สำคัญสำหรับมนุษย์ และการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ มีคุณธรรมจริยธรรมที่แฝงอยู่ในแนวคิดนี้อย่างน้อย 2 ประการ คือ ความซื่อสัตย์ซึ่งเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานที่จะทำให้การอยู่ร่วมกันดำเนินไปอย่างสงบสุข ตั้งแต่ในระดับของชีวิตคู่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน ไปจนถึงระดับที่เป็นชุมชนหรือสังคม ไม่ว่าจะเป็นชนชาติหรือศาสนาใดก็ตาม ประการถัดมา คือ ความกล้าหาญ ที่เป็นหลักการของการยอมรับตามเป็นจริงทั้งในส่วนที่เห็นด้วยและส่วนที่ขัดแย้งหรือต่อต้าน โดยปราศจากการบิดเบือนหรือแปรความหมายให้เป็นอื่น เป็นการกระทำที่จะต้องอาศัยความกล้าหาญ ไม่ครั้นคร้าม หวาดหวั่นต่อความจริงที่ต้องเผชิญ โดยเฉพาะกับความจริงส่วนที่ต่อต้านหรือขัดแย้ง ซึ่งความกล้าหาญเช่นนี้ ย่อมทำให้มนุษย์ตั้งมั่นอยู่ในความซื่อสัตย์ เป็นการส่งเสริมให้คุณธรรมที่กล่าวถึงในข้อแรกให้เกิดความมั่นคงยิ่งขึ้น จึงกล่าวได้ว่า แนวคิดเรื่องการยอมรับของอัลแบร์ กามูส์นั้น เป็นแนวคิดที่มีคุณค่าในเชิงคุณธรรมจริยธรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในระดับปัจเจกและสังคม

3. แนวคิดการยอมรับของมนุษย์ในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์

แนวคิดเรื่องนี้ของอัลแบร์ กามูส์เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับมนุษย์ในระดับปัจเจก ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของปรัชญาอัตถิภาวนิยม เพราะช่วยกระตุ้นให้มนุษย์ได้ตระหนักถึงคุณค่าของชีวิตและธรรมชาติอันมีศักยภาพภายในตน ได้แก่ สติปัญญาและเสรีภาพ โดยอาศัยจิตสำนึกภายในตนเองเป็นจุดเริ่มต้นในการตระหนักหรือสำนึกอย่างตั้งมั่นในความซื่อสัตย์ และใช้สติปัญญาที่มีอยู่พิจารณาไตร่ตรองเพื่อที่จะยอมรับหรือปฏิเสธด้วยเสรีภาพภายในตน เป็นแนวคิดที่ส่งเสริมให้มนุษย์รู้จักที่จะพึ่งพา

ตนเองในการเป็นอยู่ ดำรงชีวิตอย่างเป็นอิสระที่จะคิดหรือกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความรับผิดชอบ กลายเป็นชีวิตที่เป็นอยู่อย่างมีคุณค่า ความหมาย และความสุข เพราะได้ตระหนักถึงคุณค่าและศักยภาพภายในตนและด้วยตนเอง ซึ่งเป็นคุณค่าของชีวิตที่มีกันอยู่แล้วในทุกคน ซึ่งเมื่อตระหนักและยอมรับในคุณค่าดังกล่าวได้แล้ว ย่อมสามารถที่จะดำรงชีวิตในท่ามกลางสังคมที่แตกต่างกันอย่างหลากหลายได้อย่างมีความสุข เพราะไม่ต้องกังวลกับค่านิยมหรือบรรทัดฐานของสังคมจนสูญเสียความเป็นตัวเอง และเมื่อได้ตระหนักชัดและยอมรับในคุณค่าที่มีอยู่ในตน ก็ย่อมส่งผลให้การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมสามารถเป็นไปได้ด้วยดี อย่างเคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน เพราะได้เข้าใจและยอมรับได้ว่า เมื่อมนุษย์ต่างก็มีสติปัญญาและเสรีภาพด้วยกันทั้งสิ้น ก็ย่อมที่จะต้องมีความแตกต่างกันไปเป็นธรรมดา และไม่ว่าจะแตกต่างกันทางใดก็ตาม แต่ในความแตกต่างทั้งหลายนั้นก็ยังมีเหมือนที่สำคัญ คือ ทุกคนเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีอยู่และเป็นอยู่ในโลกนี้และมีความสัมพันธ์กันอย่างน้อยที่สุดก็คือในฐานะที่เป็นเพื่อนมนุษย์ ซึ่งเมื่อมองผู้อื่นด้วยสายตาเช่นนี้แล้ว ย่อมทำให้อยู่การอยู่ร่วมกันในท่ามกลางความแตกต่างสามารถเป็นไปได้อย่างมีความสุข โดยไม่ปล่อยให้ความแตกต่างนั้นมาเป็นสาเหตุทำให้เกิดการแตกแยกหรือเข่นฆ่ากันเองระหว่างมนุษย์ด้วยกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงประยุกต์ใช้

ผลจากการศึกษาวิจัย “การยอมรับของมนุษย์ในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์” ทำให้ผู้วิจัยได้ตระหนักว่า หากมีการนำแนวคิดการยอมรับของมนุษย์ตามทัศนะของอัลแบร์ กามูส์เข้ามาประยุกต์ใช้กับระบบการศึกษา ด้วยการจัดระบบการศึกษาโดยให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นสำคัญ น่าจะส่งผลดีต่อตัวผู้เรียนเองและต่อสังคมประเทศชาติในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งด้วย เพราะ

1.1 เมื่อคนตระหนักและยอมรับคุณค่าในตนเองได้ ย่อมคลายความกังวลต่อคุณค่าอื่นที่สังคมหยิบยื่นหรือตีกรอบให้ ทำให้สามารถที่จะมองเห็นถึงความเด่นหรือด้อยที่มีอยู่ในตน ได้เลือกและได้เรียนในสิ่งที่ตนเองมีความสนใจและพอใจ สอดคล้องกับทักษะความสามารถที่ตนมีหรือความถนัด โดยมีครูอาจารย์คอยแนะนำและให้ข้อมูล ทำให้การเรียนรู้เป็นอยู่อย่างมีความสุข ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์เปลี่ยนไปจากผู้ให้กับผู้รับ มาเป็นลักษณะของเพื่อนที่คอยแนะนำและเกื้อหนุนกันตลอดเวลา

1.2 เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้สติปัญญาและเสรีภาพของตนในการคิดพิจารณาเลือกสิ่งต่าง ๆ ให้กับชีวิตตนด้วยตนเอง ทำให้มองเห็นถึงคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ อย่างแท้จริงด้วยตนเอง และพร้อมที่จะรับผิดชอบในผลลัพธ์ที่เกิดจากการตัดสินใจเลือกกระทำ ซึ่งคือการฝึกให้ผู้เรียนเป็นคนที่มีความรับผิดชอบอันเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตที่สร้างผลดีให้กับตนเองและในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น กลายเป็นบุคคลซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือของผู้คนที่คบหาและในสังคม

1.3 เมื่อคนได้เลือกและเรียนอย่างสอดคล้องกับความต้องการและทักษะความสามารถของตน ย่อมทำให้การเรียนเป็นไปอย่างมีความสุข ส่งผลให้การฝึกฝนเพื่อพัฒนาทักษะฝีมือเกิดความก้าวหน้าได้ง่าย สามารถนำทักษะความรู้ที่ได้ฝึกฝนจนชำนาญไปสร้างประโยชน์ให้กับตนและสังคม ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มคุณค่าหรือความหมายชีวิตของตน และกลายเป็นบุคลากรที่มีคุณค่าของสังคมประเทศชาติต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดการยอมรับของมนุษย์ในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์ ขึ้นนี้ เป็นเพียงการศึกษาแนวคิดหนึ่งของอัลแบร์ กามูส์เท่านั้น มิได้ครอบคลุมเนื้อหาทางความคิดทั้งหมดของนักเขียน นักปรัชญาผู้นี้ ด้วยทักษะฝีมือทางวรรณกรรมและลีลาทางวรรณศิลป์ของ อัลแบร์ กามูส์ จึงทำให้สามารถถ่ายทอดแนวคิดทางปรัชญาของตนออกมาได้อย่างเรียบง่ายแต่ลุ่มลึก ทำให้ยังมีแนวคิดที่น่าสนใจและควรที่จะนำมาทำการศึกษาวิเคราะห์ให้เกิดความชัดเจนในอีกหลายประเด็น รวมถึงในแง่ของการเปรียบเทียบกับแนวคิดทางจริยศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาท ในแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

2.1 ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเสรีภาพและความรับผิดชอบของอัลแบร์ กามูส์

2.2 ศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดความไร้สาระและจริยศาสตร์การดำรงชีวิตของอัลแบร์ กามูส์

2.3 ศึกษาเปรียบเทียบในเชิงจริยศาสตร์ของอัลแบร์ กามูส์กับพุทธปรัชญาเถรวาท

2.4 ศึกษาแนวคิดสิทธิมนุษยชนของอัลแบร์ กามูส์

บรรณานุกรม

กীরติ บุญเจือ. (2555) **ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.

พระมหาทองมา อรุณรสี (แสงอรุณ). (2553) **การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม**.

วิทยานิพนธ์ พธ.ม. (สาขาวิชาปรัชญา) กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พินิจ รัตนกุล. (2555) **ปรัชญาชีวิต มอง-ปอล ชาร์ตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : สามัญชน.

สุพัตรา คำแก้ว. (2554) **แนวคิดเรื่องมนุษย์ของอัลแบร์ กามูส์**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาวิชาปรัชญา)

เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อรรถสิทธิ์ เมืองอินทร์. (2543) **แนวคิดปรัชญาอัตถิภาวนิยมในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ**

ช่วง พ.ศ. 2522 – 2536. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาวิชาปรัชญา) เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อัลแบร์ กามู. (2549) **ภาพวิบัติ : La Peste**. แปลโดย ประหยัด นิชลาพันธ์. กรุงเทพมหานคร : สามัญชน.

_____. (2553) **คนนอก : L'Étranger**. แปลโดย อำพรธณ โอตระกูล. กรุงเทพมหานคร : สามัญชน.

_____. (2540) **ความตายอันแสนสุข : La Mort heureuse**. แปลโดย อำพรธณ โอตระกูล.

กรุงเทพมหานคร : สามัญชน.

_____. (2522) **มนุษย์สองหน้า : The Fall**. แปลโดย ตูลงจันทร์. กรุงเทพมหานคร : ดวงกมล.

อัลแบร์ต กามูส์. (2558) **เทพตำนานซีซิฟ : Le Myth de Sisyphe**. แปลโดย วิภาดา กิตติโกวิท.

กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิหนังสือเพื่อสังคม.

Sartre, J-P.. (1980) **Existentialism Is Humanism**. London. อ้างถึงใน พระธรรมโกศาจารย์

(ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **เปรียบเทียบแนวคิดพุทธทาสกับชาตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 6.

กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ.